

“เพ็ง”: การศึกษากระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์
ในสมัยรัตนโกสินทร์
“Pueng”: Study of Grammaticalization
during Rattanakosin Period

(Received: Sep 21, 2018 Revised: Oct 24, 2019 Accepted: Nov 21, 2019)

สุนทรี โชติดีลิก¹

Suntaree Chotidilok

บทคัดย่อ

การศึกษากระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ ของคำว่า “เพ็ง” ในสมัยรัตนโกสินทร์ มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อจำแนกหมวดคำของคำว่า “เพ็ง” ผลการวิจัยพบว่าคำว่า “เพ็ง” ปรากฏในหมวดคำช่วยหน้ากริยาใน 2 ลักษณะ ได้แก่ การปรากฏในตำแหน่งหน้ากริยา และการปรากฏร่วมกับคำช่วยหน้ากริยา “จะ” ในส่วนหมวดคำและความหมายของคำว่า “เพ็ง” มีการเปลี่ยนแปลงทางความหมาย บางประการในสมัยรัตนโกสินทร์ โดยมีความหมายเกี่ยวกับการที่เหตุการณ์เกิดขึ้นได้ไม่นาน กระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “เพ็ง” มีกลไกการเปลี่ยนแปลงความหมาย คือ การดูดซับความหมายปริบท ได้แก่ คำว่า “เพ็ง” ดูความหมายของคำว่า “จะ” จึงอาจพัฒนาไปเป็นคำที่สามารถบอกการณลักษณะ ในส่วนกลไกการเปลี่ยนแปลงด้านหน้าที่ทางไวยากรณ์ ยังมีได้มีการเปลี่ยนแปลงหน้าที่ทางไวยากรณ์อย่างชัดเจนเนื่องจากยังมีการผลิตลักษณะการใช้ทั้งในหมวดคำหลักและคำไวยากรณ์ ซึ่งเป็นแสดงให้เห็นเส้นทางการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “เพ็ง” ในอนาคต

คำสำคัญ: เพ็ง ไวยากรณ์ไทย กระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์

¹อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Abstract

The grammaticalization and categorization of “Pueng” (just) in the Rattanakosin period was explored. “Pueng” acts as an auxiliary verb and appears in two forms: occurring before the main verb and accompanying the auxiliary verb, “Ja” (will). The semantics of “Pueng” suggest some changes to the word. When “Pueng” is used to express an event that happened a very short time ago the meaning and semantics differ from use during the Rattanakosin period. Context absorption, which occurs in “Pueng” assimilates the meaning of “Ja”, and hence may be developed into abstract diction. No explicit changes are shown in the grammatical functions of these three words to mirror development in both lexical and grammatical usage. These changes reflect the possible grammaticalization path of “Pueng” in the future.

Keywords: Pueng, Thai Grammar, Grammaticalization

บทนำ

ภาษาไทยมีลักษณะคำโดด กล่าวคือ คำหนึ่งคำสามารถทำหน้าที่ได้หลายหมวดคำและสามารถวางได้หลายตำแหน่งในประโยคโดยไม่ต้องเปลี่ยนรูป ในภาษาไทยปัจจุบัน มีปรากฏการณ์ทางภาษาที่คำบางคำสามารถทำหน้าที่ทางวากยสัมพันธ์ได้หลายหน้าที่ เช่น ปรากฏเป็นคำหลัก (Lexical word) คือ คำนาม คำกริยา และยังปรากฏเป็นคำไวยากรณ์ (Grammatical word) บางชนิด ในบริบทภาษาที่ต่างกัน

วิจิตรนัฏ ภาณุพงศ์ (2532, น. 77-78) แสดงความแตกต่างระหว่างคำหลักและคำไวยากรณ์ ตามหน้าที่ในประโยคของคำนั้น ๆ กล่าวคือ คำหลักทำหน้าที่เป็นส่วนของประโยค ตามลำพังในประโยคเริ่มได้ ส่วนคำไวยากรณ์ ไม่สามารถ

ทำหน้าที่เป็นส่วนหนึ่งของประโยคตามลำพังในประโยคเริ่มได้ จะต้องทำหน้าที่นั้น ๆ ร่วมกับคำหลัก ปรากฏการณ์เหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์ ที่กล่าวว่า การที่คำในภาษาสามารถทำหน้าที่เป็นได้ทั้งคำหลัก และคำไวยากรณ์ในบริบทที่ต่างกัน แสดงว่าคำนั้น ๆ ได้ผ่านกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์มาแล้ว โดยมีคำหลักเป็นแหล่งเดิมของคำไวยากรณ์บางคำ (จรัสดาว อินทรทัศนีย์, 2539, น. 3)

การศึกษาในส่วนของคำที่มีรูปเดียวกัน แต่ทำหน้าที่ต่างก็อาจเป็นการแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงในลักษณะการกลายเป็นคำไวยากรณ์ Kurylowicz (1965, p. 52) นิยามการกลายเป็นคำไวยากรณ์ว่า เกิดจากการเพิ่มขอบเขตทางไวยากรณ์ของหน่วยคำจากคำหลักไปเป็นคำไวยากรณ์ หรือจากคำที่มีความเป็นไวยากรณ์น้อยกลายเป็นคำที่มีความเป็นไวยากรณ์มากขึ้น ซึ่งมุมมองของการกลายเป็นคำไวยากรณ์มีความสัมพันธ์กับการที่คำมีหลายหน้าที่ ดังที่ Hopper & Traugott (2003, น. 77) ได้นิยามคำว่า (Polysemy) หมายถึง คำหลายหน้าที่ คือ คำที่มีรูปเดียวกันและความหมายแต่ละความหมาย มีความเกี่ยวข้องกันโดยแสดงความหมายมโนทัศน์ร่วมกัน

การที่คำในภาษาสามารถทำได้หลายหน้าที่ หากมีรูปเดียวกันก็อาจมีความสัมพันธ์กันทางความหมาย นอกจากนี้แต่ละหน้าที่ยังมีความเกี่ยวโยงสัมพันธ์กัน ทั้งนี้เพราะคำเหล่านั้นมีต้นกำเนิดมาจากคำหลักเดียวกัน แต่ในบางกรณี ดูเหมือนว่าคำเหล่านั้นมีความหมายไม่ค่อยเชื่อมโยงกัน เนื่องจากแต่ละคำได้ผ่านการกลายเป็นคำไวยากรณ์ในเส้นทางที่แตกต่างกัน

ในกรณีของคำว่า “เพ็ง” มีมโนทัศน์ทางความหมายในปัจจุบันว่า หมายถึง การเริ่มต้น เช่น “นาฬิกาเพ็งเดิน” โดยเมื่อเปรียบเทียบความหมายของคำว่า “เพ็ง” ในพจนานุกรม ดังนี้

คำว่า “เพ็ง” ตามความหมายที่ปรากฏในอักขรานุชรบัทธ์ของหมอบรัดเลย์ ไม่ปรากฏคำว่า “เพ็ง” เช่นเดียวกับพจนานุกรม ร.ศ. 120 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2444) ฉบับกรมศึกษาธิการ ไม่ปรากฏคำว่า “เพ็ง” เช่นเดียวกัน

พจนานุกรมไทย พ.ศ. 2504 (2504, น. 655) ฉบับตรวจทานโดย
จำนงค์ ทองประเสริฐ แห่งราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายของคำว่า “เพ็ง”
ดูเพ็งและเพ่อ เพ็ง เป็นคำช่วยกริยา หมายถึง เวลาที่ล่วงไปหยก ๆ เช่น เพ็งทำ
เพ็งไป ฯลฯ, เพ่อ หรือ เพ็ง ก็ว่า. (2504, น. 673)

ในส่วนพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546, น. 1144)
ให้ความหมายของคำว่า เพ็งให้ดูคำว่า “เพ็ง” 2 ว. คำช่วยกริยาหมายถึงเวลา
ที่ล่วงไปหยก ๆ ในขณะที่พูดนั้น เช่น เขาเพ็งไป, เพ็งก็ว่า; ใช้ประกอบหลังคำ
อย่า เป็น อย่าเพ็ง หมายความว่า ห้ามไม่ให้กระทำในขณะนั้น เช่น อย่าเพ็งไป
อย่าเพ็งกินเพ็ง เพิก หรือ เพ่อ ก็ว่า

จากความหมายในพจนานุกรมเล่มต่าง ๆ พบว่าจะอธิบายหมวดคำ
ของคำว่า “เพ็ง” ว่าเป็นหมวดคำช่วยกริยา หากพิจารณาจากมโนทัศน์ตามความเข้าใจ
ความหมายของคำอาจกล่าวได้ว่าคำว่า “เพ็ง” มีความเป็นคำไวยากรณ์อยู่แล้ว
เนื่องจากสามารถอยู่ในหมวดคำคำช่วยกริยา ตามที่วิจิตร ภาณุพงศ์ (2532,
น. 57-59) ได้ใช้กรอบประโยคทดสอบเป็นหลักในการจำแนกหมวดคำจำนวน
26 หมวด โดยอาจกล่าวได้ว่าคำว่า “เพ็ง” อยู่ในหมวดคำช่วยหน้ากริยา
ชนิดที่อยู่หน้าคำว่า “ไม่” ดังข้อความที่ว่า “นาฬิกาเพ็ง (ไม่) เดิน”

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า คำว่า “เพ็ง” มีการใช้ความหมายบางความหมาย
ตามพจนานุกรมลดลง และมีความเป็นไวยากรณ์เพิ่มขึ้นในบางลักษณะ ดังนั้น
ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาคำว่า “เพ็ง” ในลักษณะของการกลายเป็นคำไวยากรณ์
โดยจะเก็บข้อมูลเฉพาะในสมัยรัตนโกสินทร์ เนื่องจากคำว่า “เพ็ง” มีการขยายขอบเขต
ทางไวยากรณ์น้อยไปสู่อุบัติเป็นไวยากรณ์มากอย่างชัดเจนในปัจจุบัน
ซึ่งน่าจะเพียงพอต่อการแสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงทางไวยากรณ์

การศึกษาคำว่า “เพ็ง” มีลักษณะที่มีความเป็นคำไวยากรณ์ คำว่า “เพ็ง”
ได้แสดงให้เห็นว่าเป็นคำช่วยที่ทำหน้าที่ทางไวยากรณ์อย่างชัดเจนแล้ว โดยยังไม่มี
ผู้ใดเคยศึกษาเส้นทางการกลายเป็นคำไวยากรณ์นี้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา
ความแตกต่างทางวากยสัมพันธ์ของคำดังกล่าวโดยเลือกเก็บข้อมูลเฉพาะ

ในสมัยรัตนโกสินทร์ เพื่อแสดงความแตกต่างทางวากยสัมพันธ์ในกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ (Grammaticalization) ของคำว่า “เพ็ง”

อย่างไรก็ตามคำว่า “เพ็ง” มีรูปแปร คือ คำว่า “ฟัง” ด้วยดังที่ปรากฏในการนิยามความหมายในพจนานุกรมฉบับต่าง ๆ ดังนั้นในบทความนี้ผู้วิจัยจะพิจารณารูปคำว่า “เพ็ง” เป็นสำคัญ โดยจะยกประเด็นรูปแปรหรือการปรากฏในลักษณะที่ต่างออกไปนำไปอธิบายเพิ่มเติมในส่วนการอภิปรายผลอีกครั้งหนึ่ง

วัตถุประสงค์การศึกษา

เพื่อศึกษากระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “เพ็ง” ที่ปรากฏในภาษาไทยในสมัยรัตนโกสินทร์

สมมติฐาน

คำว่า “เพ็ง” ในสมัยรัตนโกสินทร์มีความแตกต่างกันในด้านหน้าที่ทางไวยากรณ์และความหมาย นอกจากนี้ยังผ่านกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ตามลักษณะที่เป็นสากล กล่าวคือ เป็นการกลายเป็นคำไวยากรณ์จากคำหลักกลายเป็นคำไวยากรณ์ หรือจากคำที่มีความเป็นไวยากรณ์น้อยกลายเป็นคำที่มีความเป็นไวยากรณ์มาก

ขอบเขตการศึกษา

ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะคำว่า “เพ็ง” ที่ปรากฏในภาษาร้อยแก้วในสมัยรัตนโกสินทร์ ผู้วิจัยกระจายตัวอย่างข้อมูลในแต่ละสมัย โดยผู้วิจัยแบ่งสมัยในการเก็บข้อมูลในสมัยรัตนโกสินทร์ออกเป็น 4 ช่วงเวลาตามเกณฑ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมการเมืองและประวัติศาสตร์ เนื่องจากเห็นว่าเป็นการแบ่งสมัยข้อมูลในช่วงรัตนโกสินทร์ตามอิทธิพลทางสังคมที่มีผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงของภาษา ดังนี้

1. สมัยที่ 1 รัชกาลที่ 1-3
2. สมัยที่ 2 รัชกาลที่ 4-5
3. สมัยที่ 3 รัชกาลที่ 6-8
4. สมัยที่ 4 รัชกาลที่ 9 - รัชกาลปัจจุบัน

ผู้วิจัยกระจายการเก็บข้อมูลสมัยละ 50 ตัวอย่าง เป็นจำนวน 200 ตัวอย่าง โดยมีข้อมูลจาก 3 แหล่ง ดังนี้

1. ข้อมูลภาษาเก่าที่บันทึกในสมุดไทย โดยผู้วิจัยคัดลอกข้อความทั้งหมดให้อยู่ในรูปแบบเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับโหราศาสตร์
 2. ฐานข้อมูลเอกสารภาษาเก่าที่บันทึกอยู่ในรูปแบบเอกสารอิเล็กทรอนิกส์
 3. ข้อมูลภาษาปัจจุบันจากฐานข้อมูลภาษาไทย ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- แหล่งข้อมูลในการสืบค้น ดังนี้

1. ค้นหาจากเว็บไซต์ <http://www.thapra.lib.su.ac.th/dbcollection/rarebook/index.asp> ค้นหา > ประชุมพงศาวดาร
2. ดาวน์โฮลด์ไฟล์ข้อมูลแบบ pdf จากเว็บไซต์ “หนังสือเก่าชาวสยาม” ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) สำนักหอสมุดแห่งชาติ <http://www.sac.or.th/databases/siamrarebooks/main/index.php/history/>
3. ค้นคำจากวชิรญาณวิเศษ ฉบับข้อความ จาก “หนังสือเก่าชาวสยาม” ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) สำนักหอสมุดแห่งชาติค้นหาจากเว็บไซต์ <http://www.sac.or.th/databases/siamrarebooks/main/index.php/wachirayanviset>

ผู้วิจัยกระจายประเภทเอกสารที่นำมาใช้เก็บคำศัพท์ให้มีความหลากหลายได้แก่

1. งานพระราชนิพนธ์
2. เอกสารราชสำนัก ได้แก่ พงศาวดารหรือประกาศ
3. เอกสารประเภทแปลหรือแปลแต่ง
4. เอกสารประเภทคัมภีร์
5. เอกสารประเภทตำรา
6. เอกสารประเภทข่าวหรือบทความ

ทั้งนี้ผู้วิจัยเลือกเอกสารที่มีผู้แต่งหลากหลาย ทั้งงานพระราชนิพนธ์และเอกสารที่แต่งโดยขุนนางและปราชญ์ นอกจากนี้ยังรวมถึงงานประเภทบันเทิงคดีไว้ด้วย เพื่อให้ตัวบทภาษามีความหลากหลายและเพื่อป้องกันการวิเคราะห์ที่ผิดพลาดอันเนื่องมาจากลีลาการใช้ภาษาของผู้เขียนเฉพาะบุคคล

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การจำแนกหมวดคำในภาษาไทย คำหลายหน้าที่ และกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์
2. ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
3. สืบค้นและรวบรวมข้อมูลคำว่า “เพ็ง” ตามสมัยของจำแนกภาษาตามเกณฑ์การวิจัย
4. วิเคราะห์หน้าที่และความหมายของคำว่า “เพ็ง”
5. วิเคราะห์กระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “เพ็ง”
6. สรุปและอภิปรายผล

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้เห็นวิวัฒนาการของคำว่า “เพ็ง” ในสมัยรัตนโกสินทร์จนถึงปริบทสังคมปัจจุบัน
2. ทำให้เห็นตัวอย่างกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ในภาษาไทย
3. เป็นแนวทางในการศึกษาการกลายเป็นคำไวยากรณ์คำอื่น ๆ

แนวคิดหรือทฤษฎีที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับการจำแนกหมวดคำ (Word categorization)
การจำแนกหมวดคำในภาษาไทยตามทฤษฎีโครงสร้าง ได้แก่ ทฤษฎีไวยากรณ์ไทยของวิจิตรนั ภาณุพงศ์ (2532, น. 52-54) ซึ่งให้เกณฑ์จำแนกคำโดยพิจารณาจากตำแหน่งในกรอบประโยค ตำแหน่งของคำในกรอบประโยคทดสอบ

จะบอกได้ว่าคำนั้น ๆ เป็นคำในหมวดใด นอกจากนี้ยังมีเกณฑ์ปรากฏร่วมกับคำอื่น เช่น คำกริยาสามารถปรากฏร่วมกับคำปฏิเสธ “ไม่” และคำช่วยกริยา เช่น “กำลัง” “เพ็ง” แต่คำในหมวดอื่นไม่สามารถทำได้

2. การกลายเป็นคำไวยากรณ์ (Grammaticalization)

ผู้ใช้คำว่า Grammaticalization เป็นคนแรกคือ อังตวล ไมล์เยต์ (Antoine Meillet, 1912 อ้างถึงในจรัสดาว อินทรทัศน, 2539, น. 30) นักภาษาศาสตร์หลายคน เช่น คูริโลวิช (Kurlowicz, 1965) มีความเห็นว่ากระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ เป็นกระบวนการที่คำหลักหรือหน่วยสร้างในบริบทหนึ่ง ๆ กลับมามีหน้าที่ทางไวยากรณ์ และเห็นว่าเป็นหนึ่งเดียวกันระหว่างคำนั้นที่ปรากฏในสองทั้งหมดคำในลักษณะที่เห็นได้ชัดเจน คือ รูปคำเดิมจะยังคงจะปรากฏในภาษาควบคู่กันไปกับรูปคำใหม่ แม้อาจมีการใช้คำเดิมน้อยลง แต่ยังคงมีเค้าความหมายเดิมอยู่ แสดงให้เห็นว่า ความหมายของคำเป็นสิ่งที่คำนั้นรักษาไว้ระหว่างคำนั้นที่ทำหน้าที่เป็นคำหลักหรือคำไวยากรณ์ ซึ่งการกลายเป็นคำไวยากรณ์ เป็นวิวัฒนาการที่หน่วยภาษาได้สูญเสียลักษณะความหลากหลายที่เรียกว่าการสูญเสียลักษณะของหมวดคำเดิม (Decategorialization) ซึ่งจำเป็นจะต้องมีการวิเคราะห์ใหม่ (Reanalysis) แม้ว่าคำจะสูญเสียความหมายเดิมไปแต่ก็จะได้รับความหมายใหม่มาทดแทน

จากที่กล่าวมา ในภาษาไทยซึ่งไม่มีระบบการเปลี่ยนแปลงรูปคำ คำไวยากรณ์ จึงคงรูปเหมือนเดิมเมื่อเป็นคำหลัก เพียงแต่เปลี่ยนสถานะจากหน่วยองค์ประกอบของประโยค กลายเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยองค์ประกอบเท่านั้น

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการกลายเป็นคำไวยากรณ์

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจำแนกหมวดคำหรือการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “เพ็ง” หรือ “พั่ง” ในภาษาไทยนั้นยังไม่มีผู้ศึกษาไว้ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการกลายเป็นคำไวยากรณ์ในภาษาไทย มีเป็นจำนวนมาก ดังนั้นผู้วิจัยเลือกศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการกลายเป็นคำไวยากรณ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับการจำแนกหมวดคำที่เกี่ยวข้องกับคำกริยาหรือคำช่วยหน้ากริยาซึ่งมีความสัมพันธ์กับงานวิจัยนี้ ดังนี้

จรัสดาว อินทรทัศน (2539) ศึกษาเรื่องกระบวนการที่คำกริยา กลายเป็นคำบุพบทในภาษาไทย ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ ในภาษาไทยที่คำบุพบทบางคำมีรูปเดียวกับคำกริยา ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ เป็นผลจากกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ตามแนวความคิดของ Kurlowicz (1965) ได้ข้อสรุปว่า คำบุพบทเป็นคำที่กลายมาจากคำกริยา เนื่องจากคำกริยานั้น ได้ผ่านกระบวนการทางความหมาย ได้แก่ การที่ความหมายจางลง การคงเค้าความหมายเดิมและการเกิดความหมายทั่วไป หรือการขยายขอบเขตเชิงอุปลักษณะและ ผ่านกระบวนการทางโครงสร้าง ได้แก่ การบังคับการปรากฏและการวิเคราะห์ใหม่ กระบวนการเหล่านี้มีลักษณะเปลี่ยนแปลงในทิศทางเดียว และมีความต่อเนื่อง

ไพทยา มีสตัย (2540) ศึกษาเรื่องคำช่วยหน้ากริยาที่กลายมาจาก คำกริยาในภาษาไทย คำช่วยหน้ากริยาที่นำมาศึกษานี้มีจำนวน 6 คำ ได้แก่ “คง” “ควร” “ต้อง” “ได้” “น่า” และ “อาจ” ในลักษณะการกลายเป็นคำช่วยหน้ากริยา ทั้งในระดับวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ ทุกคำล้วนแล้วกลายเป็นคำช่วย หน้ากริยา แต่คำ น่า ดูเหมือนว่าจะพัฒนาไปไกลมากกว่าการเป็นคำช่วยหน้ากริยา กล่าวคือคำ น่า จะพัฒนาต่อไป เป็นส่วนประกอบที่มักเกิดร่วมกับกริยาอื่นเป็นประจำ ในลักษณะคำประสมและเปลี่ยนหมวดคำจากกริยาไปเป็นคุณศัพท์ จากเอกสาร ที่รวบรวมมาศึกษา พบว่าคำ ได้ เป็นคำช่วยหน้ากริยาตั้งแต่สมัยสุโขทัย คำ คง เป็นคำช่วยหน้ากริยาแสดงการณลักษณะตั้งแต่สมัยอยุธยา คำ ควร และ ต้องเป็นคำช่วยหน้ากริยา ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 คำ อาจ เป็นคำช่วยหน้ากริยาตั้งแต่ สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา

มิ่งมิตร ศรีประสิทธิ์ (2546) ศึกษาเรื่องการศึกษาเชิงประวัติ ของคำว่า “แล้ว อยู่ อยู่แล้ว” ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหน้าที่ทางไวยากรณ์ และความหมายตั้งแต่สมัยสุโขทัยถึงปัจจุบันในลักษณะกระบวนการกลายเป็น คำไวยากรณ์ ผลการวิจัยคำว่า แล้ว พบว่าปรากฏใช้มาตั้งแต่สมัยสุโขทัย และมีหน้าที่ ไม่เท่ากันในแต่ละสมัย คือ เพิ่มจำนวนขึ้นมาจาก 3 หน้าที่ ได้แก่ คำกริยา คำช่วยหลังกริยาแสดงการณลักษณะสมบูรณ์ ความหมายคำว่า อยู่ ที่เป็นคำกริยา

มีหลายความหมาย แต่ความหมายที่เกิดกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์น่าจะได้แก่ความหมาย “พักอาศัย, ไม่ไปจากที่” “มี, ปรากฏ” ผลการวิจัยคำว่า อยู่ แล้ว พบว่าเริ่มปรากฏใช้ครั้งแรกในสมัยอยุธยาและมีหน้าที่เพิ่มขึ้นจาก 1 หน้าที่ได้แก่ คำช่วยหลังกริยาแสดงการณลักษณะบอกการดำเนินอยู่และการณลักษณะสมบูรณ์ เป็น 2 หน้าที่ คือ มีหน้าที่ที่เป็นดัชนีปริจเฉทเพิ่มขึ้นมาในสมัยปัจจุบัน คำว่า อยู่แล้ว เกิดจากการปรากฏร่วมกันของคำช่วยหลังกริยาแสดงการณลักษณะบอกการดำเนินอยู่กับคำช่วยหลังกริยาแสดงการณลักษณะสมบูรณ์ ต่อมาจึงรวมเป็นหนึ่งหน่วยและมีความหมายแสดงความแน่ใจเพิ่มขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1-3 จากนั้นจึงพัฒนาไปทำหน้าที่เป็นดัชนีปริจเฉทซึ่งแสดงความสัมพันธ์ของภาษาระดับข้อความเพื่อบอกความแน่ใจของผู้พูดในภาษาปัจจุบัน

จากงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่างานวิจัยทางด้านกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์มักศึกษาส่วนหลัก 2 ส่วน ได้แก่ การจำแนกหมวดคำ และกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำนั้น ๆ ผลวิจัยของงานวิจัยที่กล่าวมาทั้งหมดชี้ให้เห็นตรงกันว่ากระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์จะมีการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไปและเป็นแบบทิศทางเดียวเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการกลายเป็นคำไวยากรณ์ตามลักษณะที่เป็นสากล ดังนั้นผู้วิจัยจะนำแนวคิดดังกล่าวนี้มาเป็นแนวทางการศึกษาคำว่า “เพ็ง” ในสมัยรัตนโกสินทร์ ซึ่งเกิดจากคำถามวิจัยว่า คำว่า “เพ็ง” มีลักษณะของกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ตามลักษณะที่เป็นสากลด้วยหรือไม่

สรุปผลการวิจัย

การศึกษากระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “เพ็ง” ในสมัยรัตนโกสินทร์ ผู้วิจัยจำแนกการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1) เกณฑ์การจำแนกหมวดคำของคำว่า “เพ็ง” 2) หมวดคำและความหมายของคำว่า “เพ็ง” และ 3) กระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “เพ็ง” ซึ่งมีผลการวิจัย ดังนี้

1. เกณฑ์การจำแนกหมวดคำของคำว่า “เพ็ง”

การจำแนกหมวดคำ ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ทางวากยสัมพันธ์เป็นเกณฑ์การจำแนกหมวดคำ โดยอาศัยกรอบของการปรากฏในประโยค ซึ่งเกณฑ์ทางวากยสัมพันธ์นี้จะช่วยให้เห็นระเบียบของหมวดคำต่าง ๆ ที่ปรากฏในตำแหน่งของประโยค ซึ่งมีผลการจำแนกหมวดคำดังนี้

1.1 การจำแนกหมวดคำของคำว่า “เพ็ง”

คำว่า “เพ็ง” ตามเกณฑ์การจำแนกหมวดคำของวิจิตรนั ภาณุพงศ์ (2532, น. 57) ได้จัดคำว่า “เพ็ง” อยู่ในหมวดคำช่วยหน้ากริยา ตามกรอบประโยคทดสอบที่ 1 ข. คือ [นาม+.....+กริยา/กริยาวลี] เช่น “ฝนเพ็งตก” คำว่า “เพ็ง” ในกรอบประโยคทดสอบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า “เพ็ง” อยู่ในตำแหน่งคำช่วยหน้ากริยาเพื่อบอกว่าเหตุการณ์เกิดขึ้นก่อนหน้าจุดอ้างอิงเวลาไม่นานนักโดยการจำแนกหมวดคำของคำว่า “เพ็ง” สามารถจำแนกจากการเก็บข้อมูลจำนวน 200 ข้อมูลในสมัยรัตนโกสินทร์ได้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ การปรากฏในตำแหน่งหน้ากริยา และการปรากฏร่วมกับคำช่วยหน้ากริยา “จะ” ดังนี้

1.1.1 การปรากฏในตำแหน่งหน้ากริยา

คำว่า “เพ็ง” ที่ปรากฏในสมัยรัชกาลที่ 1-3 มีการปรากฏในตำแหน่งหน้ากริยา เห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

(1) ฝ่ายเจียงห้ารู้ก็เร่งขับทหารหนุ่มออกไปช่วยเหลือ
อ่องเอ็ก ๆ เมื่อเจียงห้าเพ็งยกหนูนมาช่วยก็ดีใจ ขับม้าออกไปรบกับตันเซ่งได้สิบเพลง
ไซฮันตั้งฮัน

(กรมพระราชวังหลัง, 2417, น. 63)

ตัวอย่างที่ (1) คำว่า “เพ็ง” ปรากฏในตำแหน่งหน้ากริยาวลีที่แสดงพลวัตได้แก่ กริยาวลี “ยกหนุนมาช่วย”

(2) ก็มีพระทัยเสน่หาผูกพันปราสาจากลัจชีสมโภาค จึงให้หาขึ้นไปบนที่หวังจะร่วมรสสังวาสด้วยพระราชกัลยานี ๆ มิได้ขึ้นไปเพ็งหนีลงมาพระตำหนักแล้วบอกเหตุกับพระนม

(พระราชพงศาวดาร, จุลศักราช 1144, Online)

ตัวอย่างที่ (2) คำว่า “เพ็ง” ปรากฏในตำแหน่งหน้าคำกริยาที่แสดงพลวัต ได้แก่ กริยา “หนี”

(3) บ่ายเศษไปบน ทูลหม่อมเพ็งเสวยในที่พระบรรทม (มุลินีธิพระบรมราชานุสรณ์พระพุทธเลิศหล้านภาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2354, น. 43)

ตัวอย่างที่ (3) คำว่า “เพ็ง” ปรากฏในตำแหน่งหน้าคำกริยาที่แสดงพลวัต ในลักษณะเดียวกับตัวอย่างที่ (1) และ (2) ได้แก่ กริยา “เสวย” คำว่า “เพ็ง” ที่ปรากฏในสมัยรัชกาลที่ 4-5 มีการปรากฏในตำแหน่งหน้าคำกริยา เห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

(4) ในการพระศพครั้งนี้ ซึ่งได้ตั้งราชวัติมีฉัตรรายทาง เป็นการใหญ่ครั้งนี้ ไม่ได้ทรงพระราชดำริว่า จะให้เกณฑ์ไพร่ให้หาทรายมารายroy ถนนทางซักรถเชิญพระศพมานั้น เพราะทรงเห็นว่าท้องถนนนั้นก็ เป็นของเพ็ง ก่อทำขึ้นใหม่ไม่นานนัก

ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4

(พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2541, น. 12)

ตัวอย่างที่ (4) คำว่า “เพ็ง” ปรากฏในตำแหน่งหน้าคำกริยาที่แสดงพลวัต ได้แก่ กริยา “ก่อ” และ “ทำ” ตามลำดับ

(5) ได้ความว่าตลอดแลมิ่งตันเจ้าเมืองบอมเบ มาตรวจราชการ มีเรือลงมาขายของทันทีในเวลาทีเรือยังไม่ทันจอด ใช้เรือกระเซียง รุ่งรังเบนพื้น เสียงอึงมาแต่ไกล คนเพ็งมานั้นเปนพวกสุมาลีดำหัวหยิก บางคนเอาดินอะไรเหมือนดินสอพองโปกหมดทั้งหัว

ไกลบ้าน ฉบับที่ 5

(พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2536, น. 74)

ตัวอย่างที่ (5) คำว่า “เพ็ง” ปรากฏในตำแหน่ง หน้าคำกริยาที่แสดงพลวัต ได้แก่ กริยา “มา”

(6) แอคควเรียมนี้ตั้งอยู่ที่สุดของสวนซึ่งติดกับโฮเทล รอยล์ใกล้ทะเลต้องผ่านหน้าโฮเทลไป คราวก่อนได้เดินไปดูถึงสองครั้ง คราวนี้ ก็ไม่มีอะไรแปลกขึ้นสักอย่างเดียว เหมือนกับอย่างเดิมเว้นแต่ดูไม่จัด ตั้งต้นเข้าทาง ด้านหุ้มกลอง ตึกนี้เขาก่อเปนผนังกันรอบ เพ็งกันเป็นห้อง ๆ

ไกลบ้าน ฉบับที่ 7

(พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2536, น. 107)

ตัวอย่างที่ (6) คำว่า “เพ็ง” ปรากฏในตำแหน่ง หน้าคำหน้ากริยาที่แสดงพลวัต ได้แก่ กริยา “กัน”

คำว่า “เพ็ง” ที่ปรากฏในสมัยรัชกาลที่ 6-8 มีการปรากฏในตำแหน่งหน้าคำกริยา เห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

(7) มนุษย์เดิมคงมีความเห็น และเชื่อกันเป็นส่วนมากกว่า คนที่เกิดมามีอะไรอยู่อย่างหนึ่งประจำตัวมาแต่เกิด สำหรับพิทักษ์รักษาตนให้อยู่เย็นเป็นสุข สิ่งที่ว่านี้ภาษาไทยเรียกว่าขวัญ ถ้าคนเพ็งเกิดมายังเป็นทารกหรือเป็นเด็กอ่อนอยู่ เชื่อกันว่ามักมีขวัญอ่อน

(เสฐียรโกเศศ, 2547, น. 111)

ตัวอย่างที่ (7) คำว่า “เพ็ง” ปรากฏในตำแหน่ง หน้าคำกริยาที่แสดงพลวัต ได้แก่ กริยา “เกิด”

นอกจากนี้คำว่า “เพ็ง” ที่ปรากฏในสมัยปัจจุบัน ก็มีการปรากฏในตำแหน่งหน้าคำกริยาเช่นเดียวกัน เห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

(8) มะเร็งอุดตันทางเดินปัสสาวะ จะมีอาการปัสสาวะไม่ออก หรือออกน้อย ไตวาย การรักษาร่วมกับการฉายแสง การผ่าตัดอาจทำได้ เมื่อเกิดภาวะแทรกซ้อนของโรค มะเร็งกระเพาะอาหาร เช่น มีก้อนมะเร็งไปอุดตันทางเดินอาหาร ผู้ที่ตรวจพบว่าเป็นมะเร็งกระเพาะอาหาร แต่เพ็งมารู้ตอนที่อาการอยู่ในระยะสุดท้ายแล้ว ทำให้รักษาไม่ได้

บทความทั่วไป

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2560, ออนไลน์)

ตัวอย่างที่ (8) คำว่า “เพ็ง” ปรากฏในตำแหน่งหน้าคำกริยาที่แสดงพลวัตและกริยาแสดงสภาพ ได้แก่ กริยา “มา” และ “รู้” ตามลำดับ

จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าการใช้คำว่า “เพ็ง” ที่ปรากฏในตำแหน่งหน้าคำกริยานั้นมีปรากฏอยู่ในสมัยรัตนโกสินทร์ทุกช่วงสมัย

1.1.2 การปรากฏร่วมกับคำช่วยหน้ากริยา “จะ”

คำว่า “เพ็ง” ที่มีการปรากฏในตำแหน่งหน้าคำกริยาร่วมกับคำว่า “จะ” เริ่มปรากฏในสมัยรัชกาลที่ 6-8 และมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ในภาษาไทยปัจจุบัน เห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

(9) พวกเขาว่าดูเหมือนจะไม่ไปล่าหัวคนพันจากเขตแดนของตน หรือเขตแดนที่ตนไม่ได้ถือว่าเป็นของตนมาแต่เก่าก่อน เพราะฉะนั้นจึงไม่ปรากฏว่าพวกเขาเคยข้ามแม่น้ำคงเข้าไปแสวงหาหัวคนในเขตแดนของไทยใหญ่หรือเข้าไปในเขตแดนจีนทางเหนือ เพ็งจะมีบ้างก็ประปรายในทางเดินบางแห่งใกล้เขตแดนละว่า

(เสฐียรโกเศศ, 2547, น. 99)

ตัวอย่างที่ (9) คำว่า “เพ็ง” ปรากฏในตำแหน่งหน้าคำช่วยกริยา “จะ” และนำหน้ากริยาแสดงสภาพ ได้แก่ กริยา “มี” ตามลำดับ

(10) ครั้นคำนวณเวลาตงของขาของวิถีโคจรสำเร็จแล้ว
จะเป็นเวลาที่แสงแรกเพิ่งจะกระทบกับขอบฟ้าในเวลาที่ย่ำรุ่ง

(หลวงวิศาลดรุณกร, 2466, น. 253)

ตัวอย่างที่ (10) คำว่า “เพิ่ง” ปรากฏในตำแหน่ง
หน้าคำช่วยกริยา “จะ” และนำหน้ากริยาแสดงพลวัต ได้แก่ กริยา “กระทบ”
ตามลำดับ นอกจากนี้ คำว่า “เพิ่ง” ที่มีการปรากฏในตำแหน่งหน้าคำกริยา
ร่วมกับคำว่า “จะ” เริ่มปรากฏในสมัยปัจจุบัน และมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ
เห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

(11) คนที่เพิ่งจะเริ่มสังเกตเห็นอาการนี้เป็นครั้งแรก
แนะนำให้ไปพบจักษุแพทย์ครับ เพื่อตรวจดูว่าเริ่มมีจอประสาทตาลอก วัณลูกตา
ลอกแล้วหรือยัง ถ้าแพทย์บอกว่ายังไม่มี เป็นแค่วัณลูกตาเสื่อมธรรมดา ก็สบายใจได้
แต่ไม่ใช่สบายจนลืมนะวังตัวนะครับ ต้องคอยสังเกตตัวเองด้วยว่าถ้าเห็น Flashing
กับ Floater ปริมาณมากกว่าเดิมแบบเฉียบพลัน ควรกลับไปพบแพทย์อีกครั้ง
บทความทั่วไป

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2560, ออนไลน์)

ตัวอย่างที่ (11) คำว่า “เพิ่ง” ปรากฏในตำแหน่ง
หน้าคำช่วยกริยา “จะ” และนำหน้ากริยาแสดงพลวัต ได้แก่ กริยา “เริ่ม” และ
“กระทบ” ตามลำดับ

(12) ผู้กู้รายใหม่เพิ่งจะเข้าใจแนวทางการพิจารณา
ก็ไม่น่าเข้าใจยากเป็นไปตามหลักคิดทางการเงินสินเชื่อบ้าน มันเป็น Fixed loan
ประเภทหนึ่ง จึงต้องการ fixed income มารองรับชำระคืนในอนาคต
ยิ่งกู้ระยะยาวเท่าไร ยิ่งต้องการความมั่นคงของรายได้ของผู้กู้เป็นหลักการกู้ยาว ๆ
จึงเหมาะกับข้าราชการ และพนักงานรัฐวิสาหกิจ/ มนุษย์เงินเดือนที่ทำงานบริษัท
ที่มีความมั่นคง

บทความทั่วไป

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2560, ออนไลน์)

ตัวอย่างที่ (12) คำว่า “เพ็ง” ปรากฏในตำแหน่งหน้าคำช่วยกริยา “จะ” และนำหน้ากริยาแสดงสภาพ ได้แก่ กริยา “เข้าใจ” ตามลำดับ

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า คำว่า “เพ็ง” มีการใช้เป็นคำช่วยหน้ากริยา ทั้งกริยาแสดงสภาพและกริยาแสดงพลวัตในสมัยรัตนโกสินทร์ทุกสมัย และเริ่มมีการใช้คำว่า “เพ็ง” ในการเป็นคำช่วยหน้ากริยาที่จะต้องประกอบกับคำช่วยหน้ากริยา “จะ” เริ่มมีปรากฏในช่วงสมัยรัชกาลที่ 6-8 และในปัจจุบันมีการผลิตใช้ในบริบทใหม่เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ

2. หมวดคำและความหมายของคำว่า “เพ็ง”

หมวดคำและความหมายของคำว่า “เพ็ง” ในข้อมูลภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์ มีการเปลี่ยนแปลงทางความหมายไม่มากนัก ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าแต่ละคำมีการเปลี่ยนแปลงอรรถลักษณะทางปริบทการใช้ในหมวดคำใน 3 ระยะดังสามารถแสดงให้เห็นผ่านอรรถลักษณะต่อไปนี้

คำว่า “เพ็ง” เป็นคำที่อยู่ในหมวดคำช่วยหน้ากริยา มีความหมายว่าการที่เหตุการณ์เกิดขึ้นได้ไม่นาน เช่น “เขาเพ็งกินข้าว” กับ “เขาเพ็งเริ่มกินข้าว” จะเห็นได้ว่าประโยคแรกเป็นคำช่วยแสดงการเกิดขึ้นของกริยาว่าเกิดขึ้นไม่นาน แต่ไม่ได้เจาะจงอย่างชัดเจน ส่วนในประโยคที่สอง มีการปรากฏของการบอกอรรถลักษณะ แสดงให้เห็นการอ้างอิงเวลา ณ จุดที่เริ่มเหตุการณ์อย่างเฉพาะเจาะจง

จากการเก็บข้อมูลภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์ ยังไม่พบการเปลี่ยนแปลงทางความหมายที่ชัดเจน แต่ความหมายดังกล่าวสามารถปรากฏร่วมใน 2 บริบทดังอรรถลักษณะต่อไปนี้

[+เกิดขึ้น]

[+ปริบทกริยาวลี]

[+เกิดขึ้น]

[+ปริบทกริยาวลี “บอกกาล”]

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การเปลี่ยนแปลงความหมายประจำคำ มีการเปลี่ยนแปลงไปบางประการ เป็นการสูญเสียคุณสมบัติของความหมายเดิมเพียงบางส่วนเท่านั้น โดยยังมีการคงเค้าความหมายเดิมบางประการเอาไว้ และ ยังไม่ได้สูญเสียจากหมวดคำเดิมอย่างชัดเจน

3. กระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “เพ็ง”

การวิเคราะห์กลไกการเปลี่ยนแปลงภาษาที่เกิดขึ้นในกระบวนการ กลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “เพ็ง” ผู้วิจัยเน้นการอธิบายในเชิงกลไก การเปลี่ยนแปลงทางความหมาย เนื่องจากสามารถอธิบายกลไกการเปลี่ยนแปลง ทางความหมายต่อเนื่องจากการวิเคราะห์ความหมายในประเด็นความหมาย เชิงอรรถลักษณะในหมวดคำที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น โดยกระบวนการเปลี่ยนแปลง ทางความหมายของคำว่า “เพ็ง” เกิดใน 1 กลไก ได้แก่ การดูดซับความหมาย ปริบท ดังนี้

3.1 การดูดซับความหมายปริบท

การดูดซับความหมายปริบท คือ การเปลี่ยนแปลงความหมาย ที่เกี่ยวกับปริบทแวดล้อม (Linguistic context) โดยคำจะสูญเสียความหมายเดิม ไป แล้วไปดูดซับความหมายของปริบทแวดล้อมที่คำคำนั้นปรากฏ

จากการศึกษาข้อมูลภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์ พบว่า คำว่า “เพ็ง” ดูดซับความหมายการณลักษณะของคำว่า “จะ” โดยยังมาสูญเสีย ความหมายเดิมทั้งหมด กล่าวคือ “เพ็ง” ที่ปรากฏหน้าคำช่วยกริยาบอกเวลา ในอนาคต “จะ” เมื่อคำว่า “เพ็ง” และ “จะ” ปรากฏร่วมกันเสมอจนเป็นโครงสร้าง ปกติ ส่งผลให้คำช่วยหน้ากริยา “เพ็ง” ดูดซับความหมายของคำช่วยกริยาบอกเล่า ในอนาคต “จะ” ในบางส่วน จึงส่งผลให้ “เพ็ง” ซึ่งเดิมเป็นคำช่วยหน้ากริยา บอกเวลาของเหตุการณ์ว่ากระทำแล้วในอดีตไม่นาน โดยไม่ได้บอกเวลา เฉพาะเจาะจง รวมเป็นหน่วยเดียวกับคำช่วยหน้ากริยาบอกเวลาในอนาคต “จะ” เป็นคำช่วยหน้ากริยาบอกเวลาว่าเหตุการณ์เพ็งจะเกิดขึ้นเร็ว ๆ นี้ ณ จุดเวลาอ้างอิง และยังคงดำเนินอยู่ในปัจจุบัน

จากที่กล่าวมาข้างต้น ชี้ให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงของคำว่า “เพ็ง” เป็นการเปลี่ยนแปลงแบบทิศทางเดียว จากคำไวยากรณ์น้อยไปเป็นคำไวยากรณ์มากขึ้น อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ยังมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงของคำว่า “เพ็ง” ในการศึกษาครั้งนี้ จึงสอดคล้องกับกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ตามลักษณะที่เป็นสากล

3.2 เส้นทางการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “เพ็ง”

เส้นทางการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “เพ็ง” มีความสัมพันธ์กับการเป็นคำหลายหน้าที่ (Polysemy) คือ กรณีคำที่มีรูปเดียวกัน มีความหมายสัมพันธ์กันและปรากฏอยู่ในหมวดคำที่หลากหลาย (สุริเนตร จรัสจรวงเกียรติ, 2551, น. 177) เมื่อพิจารณาการปรากฏในตำแหน่งทางวากยสัมพันธ์ แสดงให้เห็นว่าคำว่า “เพ็ง” มีการทำหน้าที่ต่าง ๆ ดังตารางที่ผู้วิจัยสรุปได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยร้อยละของการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “เพ็ง”

เพ็ง	รัชกาลที่ 1-3	รัชกาลที่ 4-5	รัชกาลที่ 6-8	รัชกาลที่ 9-ปัจจุบัน
หน้ากริยา	53.00	27.00	12.00	8.00
ปรากฏร่วมกับ “จะ”	-	13.00	39.00	48.00

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์โดยจำแนกเป็น 4 สมัย และกระจายเก็บข้อมูลในแต่ละคำในจำนวนสมัยละ 50 ตัวอย่าง รวมทั้งสิ้น 200 ข้อมูล จากตารางจะเห็นได้ว่า คำว่า “เพ็ง” ปรากฏในตำแหน่งทางวากยสัมพันธ์ 2 ลักษณะ คือ ตำแหน่งหน้ากริยาในช่วงสมัยที่ 1 ร้อยละ 53.00 สมัยที่ 2 ร้อยละ 27.00 สมัยที่ 3 ร้อยละ 12.00 และสมัยที่ 4 ร้อยละ 8.00 ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีแนวโน้มลดลงเรื่อย ๆ ซึ่งเป็นลักษณะตรงข้ามกับการปรากฏร่วมกับคำว่า “จะ” ไม่ปรากฏในช่วงสมัยที่ 1 ปรากฏในสมัยที่ 2 ร้อยละ 13.00 สมัยที่ 3 ร้อยละ 39.00 และสมัยที่ 4 ร้อยละ 48.00 ซึ่งมีลักษณะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

จากคำร้อยละของการปรากฏตำแหน่งทางวากยสัมพันธ์ในข้อมูลทั้งหมด แสดงให้เห็นว่า คำว่า “เพ็ง” ที่ปรากฏในตำแหน่งหน้ากริยากำลังมีแนวโน้มที่ลดลง และในขณะเดียวกัน คำว่า “เพ็ง” ที่ปรากฏพร้อมกับคำว่า “จะ” มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นอย่างชัดเจน แสดงให้เห็นได้ว่าเส้นทางการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “เพ็ง” จะเป็นคำช่วยหน้ากริยาน้อยลงจนอาจจะสูญลักษณะทางวากยสัมพันธ์ไปในอนาคต และการใช้คำว่า “เพ็งจะ” มีแนวโน้มมากขึ้นในอนาคต

3.3 กลไกการเปลี่ยนแปลงด้านหน้าที่ทางไวยากรณ์

กลไกการเปลี่ยนแปลงหน้าที่ทางไวยากรณ์ (Grammatical change) ที่เกิดขึ้นในกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์เป็นกลไกที่เกิดจากการวิเคราะห์ใหม่ (Reanalysis) ซึ่งส่งผลให้เกิดการสูญลักษณะของหมวดคำเดิม (Decategorialization) ซึ่งในกรณีของคำว่า “เพ็ง” มีการเปลี่ยนแปลงหน้าที่ทางไวยากรณ์ตามกลไกดังกล่าว ดังนี้

3.3.1 กลไกการเปลี่ยนแปลงด้านหน้าที่ทางไวยากรณ์ของคำว่า “เพ็ง”

การกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “เพ็ง” จากคำช่วยหน้ากริยาที่สามารถปรากฏหน้าคำกริยาได้อย่างลำพังในโครงสร้าง [นามวลี+เพ็ง+กรรมกริยา/กริยาวลี] เช่น “เขาเพ็งกินข้าว” ได้ถูกวิเคราะห์ใหม่ให้ปรากฏร่วมกับคำช่วยหน้ากริยา “จะ” ซึ่งจัดว่าเป็นคำในหมวดเดียวกัน โดยคำว่า “เพ็ง” จะปรากฏในตำแหน่งหน้าคำว่า “จะ” เสมอ ดังโครงสร้าง [นามวลี+เพ็ง+{จะ}+กรรมกริยา/กริยาวลี] เช่น “เขาเพ็งจะกินข้าว” คำว่า “เพ็ง” ที่ปรากฏพร้อมกับคำว่า “จะ” ในขณะนี้ยังสามารถแยกหน่วยคำออกจากกัน แต่จากข้อมูลภาษาไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ จะเห็นได้ว่า มีการผลิตรูปแบบการใช้ “เพ็งจะ” มากขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากการวิเคราะห์ใหม่เพื่อแสดงความหมายในเชิงการณลักษณะที่เกิดขึ้นให้มีความชัดเจน ดังนั้นในอนาคต คำว่าเพ็งจะสูญเสียลักษณะจากหมวดคำเดิมที่เป็นคำช่วยหน้ากริยาที่ปรากฏลำพัง อาจกลายเป็นคำช่วยหน้ากริยาไม่อิสระที่จะต้องปรากฏร่วมกับคำว่า “จะ” เสมอ

อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะการวิจัย

จากการศึกษากระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “เพ็ญ” ในสมัยรัตนโกสินทร์ ผู้วิจัยกำหนดวัตถุประสงค์ในการศึกษาไว้เพื่อศึกษากระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “เพ็ญ” ในภาษาไทยในสมัยรัตนโกสินทร์

จากการศึกษาคำว่า “เพ็ญ” ในสมัยรัตนโกสินทร์ ผู้วิจัยแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ เหนือกว่าการจำแนกหมวดคำของคำว่า “เพ็ญ” หมวดคำและความหมายของคำว่า “เพ็ญ” และกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “เพ็ญ” ผลการวิจัยสอดคล้องกับสมมติฐาน กล่าวคือ คำว่า “เพ็ญ” มีความแตกต่างกันในด้านหน้าที่ทางไวยากรณ์และความหมายนอกจากนี้ยังผ่านกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ตามลักษณะที่เป็นสากล กล่าวคือ เป็นการกลายเป็นแบบทิศทางเดียวจากคำหลักกลายเป็นคำไวยากรณ์ หรือจากคำที่มีความเป็นไวยากรณ์น้อยกลายเป็นคำที่มีความเป็นไวยากรณ์มาก ซึ่งมีผลการวิจัย ดังนี้

ประการแรกในการศึกษาการจำแนกหมวดคำของคำว่า “เพ็ญ” พบว่า คำว่า “เพ็ญ” ปรากฏในหมวดคำช่วยหน้ากริยาใน 2 ลักษณะ ได้แก่ การปรากฏในตำแหน่งหน้ากริยา และการปรากฏร่วมกับคำช่วยหน้ากริยา “จะ” ซึ่งการปรากฏในตำแหน่งหน้าคำกริยานั้น มีปรากฏในทุกช่วงสมัยของรัตนโกสินทร์ แต่ถ้าหากพิจารณาจากคำร้อยละในตาราง จะพบว่าแนวโน้มที่ปรากฏในลักษณะหน้าคำกริยาลดลงเรื่อย ๆ แต่ทว่าในอีกลักษณะหนึ่ง คือ การปรากฏร่วมกับคำช่วยหน้ากริยา “จะ” กลับมีลักษณะที่เพิ่มมากขึ้นในสมัยปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่าในปัจจุบันคำว่า “เพ็ญ” และ “จะ” ซึ่งจัดว่าเป็นคำช่วยหน้ากริยาทั้งคู่ นั้น มีความตรงแน่นทางความหมาย จึงมีแนวโน้มที่จะผลิตลักษณะการปรากฏร่วมกันมากขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งหากการปรากฏร่วมของคำทั้งสองยังคงวิวัฒนาการต่อไปอาจมีสภาพเป็นหน่วยคำที่หลอมรวมกันในอนาคต

ประการที่สอง ในส่วนการวิเคราะห์หมวดคำและความหมายของคำว่า “เพ็ญ” มีการเปลี่ยนแปลงทางความหมายบางประการ คำว่า “เพ็ญ” มีความหมายไม่เปลี่ยนแปลงความหมายในสมัยรัตนโกสินทร์ โดยมีความหมายเกี่ยวกับการที่เหตุการณ์เกิดขึ้นได้ไม่นาน

ประการสุดท้าย กระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “เพ็ง” มีกลไกการเปลี่ยนแปลงความหมายใน 1 ลักษณะ คือ คำว่า “เพ็ง” ดูความหมายของคำว่า “จะ” จึงอาจพัฒนาไปเป็นคำที่สามารถบอกกาลลักษณะ

อนึ่ง ในด้านกลไกการเปลี่ยนแปลงด้านหน้าที่ทางไวยากรณ์ จากการศึกษา ยังไม่พบการเปลี่ยนแปลงหน้าที่ทางไวยากรณ์อย่างชัดเจน ทั้งจากข้อมูลในพจนานุกรม และข้อมูลการใช้ภาษาในเอกสาร อย่างไรก็ตามคำว่า “เพ็ง” ในภาษาไทยปัจจุบันยังมีการผลิตลักษณะการใช้คำไวยากรณ์ที่มีโอกาสหลอมรวมคำกับคำช่วยหน้ากริยา “จะ” อยู่เสมอ ซึ่งเป็นแสดงให้เห็นกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “เพ็ง” ในอนาคต

อย่างไรก็ตามจากการเก็บข้อมูลคำว่า “เพ็ง” ในสมัยรัตนโกสินทร์ ผู้วิจัยพบรูปแบบของคำว่า “เพ็ง” 2 คำ ได้แก่ “พั่ง” และ “เพอ” ผู้วิจัยจะนำรูปแบบทั้ง 2 มาอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

ประการแรก คำว่า “เพ็ง” และ “พั่ง” เป็นคำศัพท์ที่พจนานุกรมกล่าวว่า เป็นคำที่มีความหมายเดียวกัน เมื่อพิจารณาข้อมูลภาษาในสมัยรัตนโกสินทร์ตั้งแต่รัชกาลที่ 1-8 ผู้วิจัยเห็นว่ามีการใช้สลับไปมาในโครงสร้างคำช่วยหน้ากริยาในตำแหน่งเดียวกัน เช่น เพ็งก่อกำขึ้นใหม่ไม่นานนัก (พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2541, น. 12) หรือ พั่งก่อกำขึ้นเมื่อวานขึ้น (หลวงอุดมสมบัติ, 2530, น. 21) เป็นต้น จากตัวอย่างอาจกล่าวได้ว่าคำทั้ง 2 เป็นรูปแบบของกันและกันแต่มีได้มีนัยทางไวยากรณ์แต่เป็นคำที่ใช้แทนกันได้ทุกกรณี ซึ่งประเด็นนี้ก็อาจนำไปศึกษาต่อได้ว่ารูปใดเป็นรูปภาษาใดที่เกิดขึ้นก่อน ซึ่งต้องสืบค้นในการศึกษาเชิงประวัติต่อไป

ประการที่สอง คำว่า “เพอ” จะปรากฏร่วมกับคำว่า “อย่า” เสมอ และจะปรากฏในหลังคำว่า “อย่า” เช่น ท่านอย่าเพอโกรธเราเลย (เจ้าพระยาพระคลัง (หน), 2471, น. 325) อย่าเพอพั่งเอาเป็นแน่ก่อน จดหมายหลวงอุดมสมบัติ (2530, น. 24) คุณภักตร์เดินมาบอกว่าอย่าเพอไป (หลวงวิลาศปริวัตร, 2458, น.39) การปรากฏในลักษณะดังกล่าวได้ว่าเป็นโครงสร้างคำช่วยหน้ากริยาที่บ่งเนื้อความปฏิเสธ ซึ่งปรากฏมาตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นจนถึงรัชสมัย

ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยหลังจากนั้นผู้วิจัยไม่พบข้อมูลภาษาที่ใช้รูป “อย่าเพ้อ” อีกละ จะพบเฉพาะ “อย่าเพ็ง” ทั้งหมด แต่ก็เป็นที่น่าสังเกตว่าเหตุใดจึงไม่ปรากฏรูปภาษา “อย่าเพ็ง” อยู่ในข้อมูลภาษาเลย

บทความนี้ผู้วิจัยศึกษาคำว่า “เพ็ง” เฉพาะในสมัยรัตนโกสินทร์เท่านั้น แต่จากการศึกษายังเห็นว่าคำว่า “เพ็ง” มีรูปแบบที่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าหากมีการศึกษาเปรียบเทียบรูปภาษาในเชิงประวัติศาสตร์จะทำให้ได้ข้อวินิจฉัยเกี่ยวกับรูปภาษาและไวยากรณที่ครอบคลุมและลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กรมพระราชวังหลัง. (2417). **ไซอันตั้งอัน**. กรุงเทพฯ : ศรีปัญญา.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2444). **พจนานุกรม ร.ศ. 120 ฉบับกรมศึกษาธิการ**.

กรุงเทพฯ : กรม.

มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระพุทธเลิศหล้านภาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2354).

จดหมายเหตุรัชกาลที่ 2 จ.ศ. 1173. พระนคร : โรงพิมพ์ครุสภาพระสุเมรุ.

จรัสดาว อินทรทัศน์. (2539). **กระบวนการที่คำกริยากลายเป็นคำบุพบท**

ในภาษาไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2541). **ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4**.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรุงเทพ 1984.

จ่านงค์ ทองประเสริฐ. (2504). **พจนานุกรมไทย**. พระนคร : เอกศิลป์การพิมพ์.

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2536). **พระราชนิพนธ์เรื่องไถลบ้าน**

เล่ม 1. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.

พระคลัง (หน), เจ้าพระยา. (2471). **สามก๊ก ฉบับที่ 7**. กรุงเทพฯ : ศิลปาบรรณาการ

พระราชพงศาวดาร. (1381). ค้นเมื่อวันที่ 11 เมษายน 2561 จาก <http://www.thapra.lib.su.ac.th/resource/web/ressult.php?search=>

พระราชพงศาวดาร

พระราชพงศาวดาร

- ไพทยา มีสัตย์. (2540). **การศึกษาคำช่วยหน้ากริยาที่กลายมาจากคำกริยาในภาษาไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะอักษรศาสตร์ ภาควิชาภาษาศาสตร์. (2560). **ฐานข้อมูลโปรแกรมเพื่อสืบค้นคำจากบทความทั่วไป (CU-Thai Concordance Online)**. ค้นเมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม 2560. จาก <http://www.arts.chula.ac.th/~ling/ThaiConc/>
- มิ่งมิตร ศรีประสิทธิ์. (2546). **การศึกษาเชิงประวัติของคำว่า แล้ว อยู่ อยู่แล้ว**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2493). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม.
- _____. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์.
- _____. (2555). **พจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 1**. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- รุ่งอรุณ ทีฆชุนทเถียร. (2545). **อนิยมสรรพนามและพจน์สรรพนาม: การศึกษาเชิงประวัติ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิจินตน์ ภาณุพงศ์. (2532). **โครงสร้างของภาษาไทย: ระบบไวยากรณ์**. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วิลาศปริวรรต, หลวง. (2458). **ความไม่พยายาบาท**. กรุงเทพฯ : ดับเบิ้ลนายน์.
- วิศาลตรุณกร (อ้น สาริกบุตร), หลวง. (2466). **คัมภีร์โหราศาสตร์ไทยมาตรฐานฉบับสมบูรณ์**. พระนคร : ศิลปสาส์น.
- สุรีเนตร จรัสจรัสเกียรติ. (2551). **“ยัง”: การศึกษาเชิงประวัติ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสฐียรโกเศศ. (2547). **รสวรรณคดี**. กรุงเทพฯ : ศยาม.

อุดมสมบัติ, หลวง. (2530). **จดหมายหลวงอุดมสมบัติ**. นครหลวงฯ : กรมศิลปากร.

Hopper, P.J., & E.C., Traugott. (2003). **Grammaticalization**. Cambridge :
Cambridge University Press.

Kurylowicz, J. (1965). The Evolution of Grammatica Categories.
Diogenes. 57, 55-71.